

تفکر انتقادی باید در رأس برنامه های نهادهای فرهنگی قرار بگیرد

رئیس دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق(ع) گفت: تفکر انتقادی یکی از ضرورت های بسیار مهم برای شکل گیری یک دیدگاه مهم و صحیح نسبت به عناصر دخیل در پیشرفت در حوزه های مختلف در کشور است.

دکتر محمدزاده در گفتگو با مهر:

تفکر انتقادی باید در رأس برنامه های نهادهای فرهنگی قرار بگیرد

رئیس دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق(ع) گفت: تفکر انتقادی یکی از ضرورت های بسیار مهم برای شکل گیری یک دیدگاه مهم و صحیح نسبت به عناصر دخیل در پیشرفت در حوزه های مختلف در کشور است. دکتر رضا محمدزاده، رئیس دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق(ع) در مورد اینکه چه نسبتی میان نهادینگی تفکر انتقادی و پیشرفت و توسعه یک جامعه وجود دارد به خبرنگار مهر گفت: تفکر انتقادی یعنی بررسی و تحلیل یک پدیده یا جریان یا یک فرایند یا شخصیت یا مجموعه ای از شخصیت ها، یک اثر، یک نظام و پی بردن به نقاط ضعف و قوت آن. یعنی متناسب با آن چیزی که مورد تحلیل و بررسی قرار می گیرد نقاط ضعف و قوتش باید کاملاً تشخیص داده شود.

وی اظهار داشت: نقاط قوت باید شناسایی شده و نقاط ضعف با توجه به اینکه هر پدیده ای که ضعف عنوان بشود از یکسری عوامل و ریشه هایی برخوردار است یکی از کارهای تفکر انتقادی ریشه یابی مباحثی است که تحت عنوان ضعف، نقصان، کاستی و مواردی از این قبیل است. اگر چنین تعریفی از تفکر انتقادی ارائه دهیم کاملاً با مقوله پیشرفت و توسعه در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی یا مباحثی که در جامعه شناختی مطرح است مرتبط می شود.

عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق(ع) با بیان اینکه تفکر انتقادی یک بحث صرفاً لفظی نیست گفت: بلکه یک نقطه مثبت معرفتی و آسیب شناسی جدی به معنای تحلیلی کلمه با توجه به مبانی عقلی، نقلی و مبتنی بر وحی و اعتقاداتی که داریم است. تفکر انتقادی یکی از ضرورت های بسیار مهم برای شکل گیری یک دیدگاه مهم و صحیح نسبت به عناصر دخیل در پیشرفت در حوزه های مختلف در کشور است.

محمدزاده با اشاره به اینکه تفکر نقاد را می شود به یک آسیب شناس جسمانی که در مورد ابعاد بدنی یک انسان بیمار انجام می شود تشبیه کرد گفت: اولین کاری که برای اصلاح بیماری انجام می دهیم این است که وضعیت بدنی بیمار به دقت تحلیل و بررسی می شود. اینکه عوامل بیماری را شناسایی کرده تلاش می کنیم با طی کردن یک فرایند درمانی مناسب به پیشرفت بهبود حال مریض کمک کنیم. دقیقاً همین کار را در تفکر انتقادی می توانیم انجام دهیم.

وی با بیان اینکه معاصرین تفکر را به دو قسمت تفکر انتقادی و تفکر خلاق تقسیم می کنند گفت: تفکر خلاق بیشتر از آنکه به تفکر وضع موجود بپردازد به تحلیل آرمان ها و اهداف می پردازد. سعی می کند با ملاحظه امکاناتی که وجود دارد راه رسیدن به این آرمانها و اهداف را تأمین بکند. اما تفکر نقاد وضعیت موجود را تحلیل می کند نقاط قوت و ضعف آن را شناسایی می کند و برای اینکه نقاط قوت تقویت شوند و نقاط ضعف از بین بروند راهکار ارائه می کند.

وی افزود: در حوزه توسعه و پیشرفت در همه ابعاد جامعه باید دو کار در کنار هم صورت گیرد. در مرحله اول بررسی نقادانه وضعیت موجود باید انجام بگیرد در مرحله دوم این است که با یک تحلیل عمیق به معنای خلاق کلمه بتوان فرایندها، راه و روش ها و متدهایی که به ما کمک می کند با آن مبانی اعتقادی و ملی که داریم بتوانیم در حوزه تفکر خلاق هم برای رسیدن به آن وضعیت آرمانی آن تفکر و پشتوانه های معرفتی لازم را تأمین کنیم.

این محقق و استاد دانشگاه در مورد اینکه در جامعه ما میزان نهادینگی تفکر انتقادی تا چه میزان است هم تصریح کرد: به لحاظ آموزه های دینی یک تشویق خیلی خوبی در متون دینی در این زمینه وجود دارد که هم در آیات و هم در روایات تأکید بر این شده که افراد نسبت به شخصیت خود و جامعه خود تدبر و توجه کنند و نسبت به اقوال، طرح ها، سخنان و مواردی که به صورت پیشنهادی مطرح می شود دقت لازم را صورت دهند. خداوند متعال در آیه شریفه به بندگان بشارت می دهد و بشرعبادی الذین یستمعون القول فیتبعون احسنه یکی از کارهایی که باید انجام دهیم نقد و نقادی است اینکه قول ممکن است زبانی، اعتقادی یا تخصصی باشد و خداوند به کسانی که این کار را انجام می دهند بشارت داده است. در آیات الهی بر تدبر و تعقل آن پدیده هایی که در زندگی ما دخیل هستند تأکید فراوان شده است. این خصوصیت در آیات و روایات مختلف وجود دارد.

محمدزاده با تأکید بر اینکه نقد و تدبر و تعقل از مواردی است که در شریعت اسلام دائماً بر آنها تأکید شده است گفت: اساساً شریعت

مسلمانان و به خصوص شیعیان را تشویق به تحلیل وضعیت زندگی و وضعیت موجود می کند اینکه نسبت به آنها بی تفاوت نباشیم و شاید این مسئله انگیزه ای شد نسبت به تمام انقلابات شیعی ای که در طول تاریخ رخ داده که مهمترین آن انقلاب اسلامی ایران است. مرحوم امام(ره) نسبت به وضعیت جامعه بی تفاوت نبود با یک تحلیل بسیار عمیق ابعاد مختلف جامعه را بررسی کرد. ایشان قبل از انقلاب مسائل جامعه را تحلیل و نقد می کردند و ماحصل نقدشان را ارائه می کرد و با توجه به اینکه شگرد و روش ایشان استفاده از یک عقلانیت عمیقی بود اصول تفکر انتقادی را بسیار خوب رعایت می کرد. بر اساس همین تحلیل ها و نقدها هم انقلاب اسلامی در ایران اتفاق افتاد.

وی با تأکید بر اینکه مقام معظم رهبری با آن بینش زیرکانه و داعیانه خودشان مسئولیت خود را به خوبی انجام می دهد گفت: از همان ویژگی هایی که حضرت امام(ره) داشت ایشان برخوردار هستند. تحلیل های عمیق می کنند، آرمان ها و اهداف بر روی آنها تأکید می شود. نقاط ضعف و قوت خوب دیده می شود اینها چیزهایی هستند که افسرانی که به تعبیر مقام معظم رهبری به خصوص تحصیلکرده ها و دانشگاهیان و قشر با سواد کشور به عنوان افسران پیشرو بی تفاوت نباشند و به دقت مسائل را زیر ذره بین تفکر و تعقل و توجه خودشان قرار دهند و ماحصل را عرضه کنند.

رئیس دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق(ع) با بیان اینکه باید این مسائل در فضای دانشگاهی مطرح بشود گفت: باید دانشگاه منشأ اصلاح و تغییر جامعه شود. رفتن به سوی آن چشم انداز 20 ساله و آن نقاطی که پیش بینی شده در آن چشم انداز و فراتر از آن دست یابیم. لذا بر این اساس مسئولیت حوزویان و دانشگاهیان و مجموعه افراد متخصص و کارشناس در زمینه علوم و فنون مختلف بسیار حائز اهمیت و اثرگذار است. البته در یک سطح نازلتری همین وظیفه بر عهده همه اقشار جامعه است اینکه امام و رهبری تأکید بر در صحنه بودن مردم می کنند یکی از صحنه ها هم صحنه فکری و معرفتی است. این حضور لازمه اش این است که با یک رویکرد خلاقانه و نقادانه هرکسی در حد خودش سهم لازم در رابطه رشد لازم درخصوص معرفت را بتواند ایفا کند.

رئیس دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق(ع) درمورد اینکه چه سازمان ها و نهادهایی در نهادینه کردن تفکر انتقادی در جامعه می توانند نقش مهمی داشته باشند هم تصریح کرد: بعضی از سازمانها و نهادها هستند که این مقوله جزو شرح وظایفشان است. از جمله و در رأس آنها وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم است. خوشبختانه اخباری در خصوص گنجانیدن مباحث تفکر انتقادی در مطالعات و متون درسی این وزارتخانه ها و روش های تربیتی صورت گرفته شنیده ام. اینکه بر اساس توجه به اصول و تفکر انتقادی برنامه ریزی های این دو وزارتخانه انجام گرفته است و با این وجود شاهد شکوفایی و رشد تفکر انتقادی در آینده خواهیم شد. این دو وزارتخانه باید در روند اجرایی و برنامه ریزی ها و فعالیت های خود حتماً تفکر انتقادی و نهادینه کردن آن را مورد توجه قرار دهند.

وی با اشاره به وزارت ارشاد به عنوان یکی دیگر از نهادی مسئول در این خصوص گفت: ارشاد یعنی توجه به مبانی تفکر انتقادی که کارهایی در این وزارتخانه انجام گرفته ولی کافی نیست. یکی از مجموعه مؤسساتی که ضرورتش را باید برای توده مردم تبیین کنیم مجموعه رسانه ها بالاخص رسانه ملی است که بایستی تفکر انتقادی و نهادینه کردن آن را در رأس کارهایشان قرار دهند.

وی اظهار داشت: بایستی سازمان ها و مراکزی که در این زمینه فعال هستند از نظر مادی و معنوی حمایت بشوند. امیدوارم پس از مدتی به جایی برسیم که این عرصه یک تفقد و توجهی جدی پیدا کند و به جایگاه مناسب خودش برسد وقتی تفکر انتقادی جایگاه مناسب خود را در عرصه های مختلف پیدا کند آنوقت از نتایج آن که حرکت های اصلاحی است ما به مراتب بیشتر برخوردار خواهیم شد.